

Lässvårigheter och lärande i matematik

Kan man lära sig räkna trots lässvårigheter?

Dyslexi

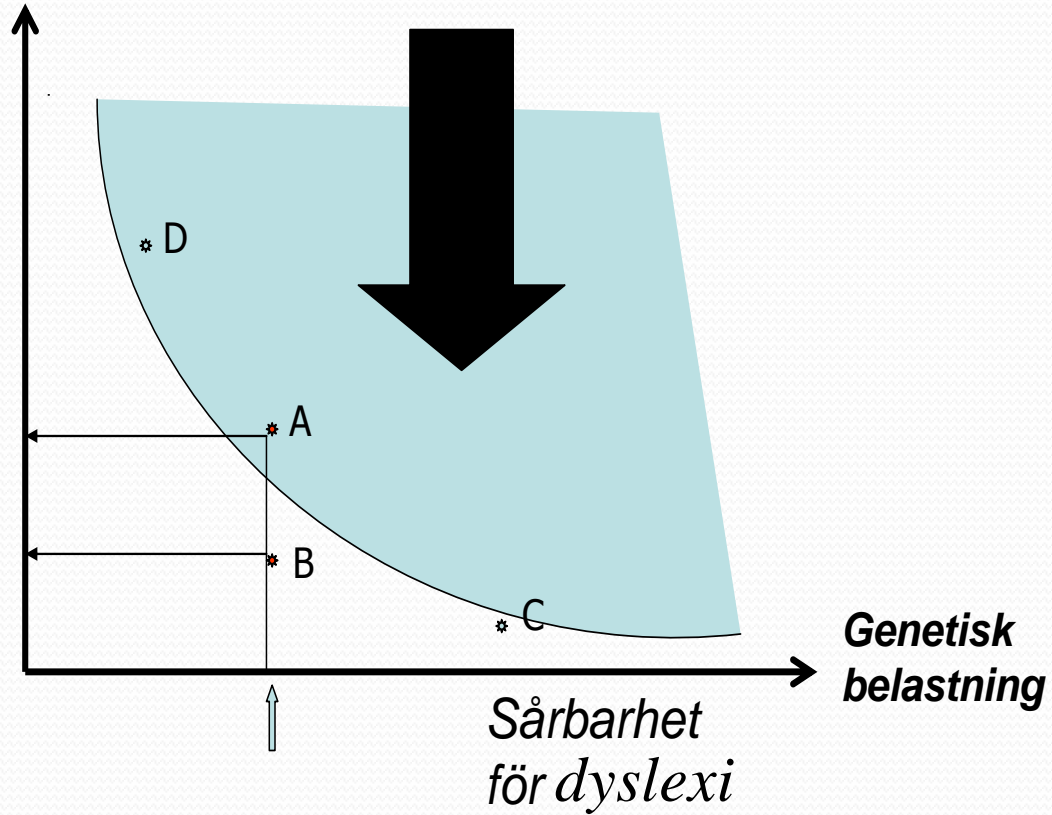
En funktionsnedsättning i det fonologiska systemet

Svårigheter att hantera språkets minsta byggstenar

- Ordavkodning
- Läsförståelse
- Stavning
- Arbetsminnet
- Vokabulär
- Muntliga sammanhang
- Ärftlighet

*Miljö
belastning*

Läsvårigheter

Om det inte är dyskalkyli – vad är det då?

(Gunnar Sjöberg, 2006)

Underskott av matematikundervisning

Tidstjuvar

Lektioners början och slut

Enskilda elevers låga arbetsinsats i skolan

Enskilda elevers låga arbetsinsats hemma

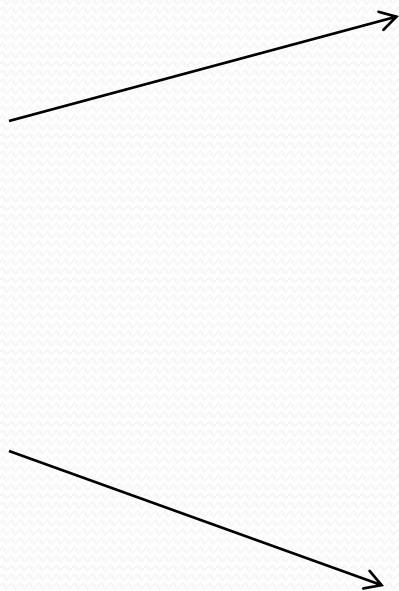
- Relationer mellan lärare och elev
- Gruppstorlek och arbetsro

Räknesvårigheter och lässvårigheter

- Allmän kognitiv förmåga
- Arbetsminne
- Automatisering
- Regelrigiditet
- ADHD
- Fonologisk förmåga

Läsning

Matematik

Matematikord – jämförelseord

- Storlek: stor, större, störst   liten, mindre, minst
- Antal: många, fler, flest   få, färre, ?
- Kvantitet: mycket, mer, mest   litet, mindre, minst
- Massa: tung, tyngre, tyngst   lätt, lättare, lättast
- Längd: lång, längre, längst   kort, kortare, kortast
- Höjd: hög, högre, högst   låg, lägre, lägst
- Bredd: bred, bredare, bredast   smal, smalare, smalast
- Tjocklek: tjock, tjockare, tjockast   tunn, tunnare, tunnast
- Ålder: gammal, äldre, äldst   ung, yngre, yngst

År 1 - 4

Avstånd
Bottenyta
Bredd
Cirkel
Cirkelskiva
Diagonal
Diagram
Diameter
Figur
Form
Föremål
Förminska
Förstora
Höjd
Hörn
Kant
Kvadrat
Litermått
Längd
Medelpunkt
Meter-syst.
Meterband
Meterstav

Mått
Måttband
Måttsats
Mäta
Mönster
Omkrets
Prick
Punkt
Pyramid
Rektangel
Runt(om)
Ruta
Sexhörning
Sida
Skala
Spegelbild
Stapel
Storlek
Sträcka
Symmetrilinje
Tjocklek
Triangel
Täcka(en yta)
Volym

Areamall
Avbildning
Cirkeldiagram
Cirkelformad
Delsträcka
Dimension
Enhetssträcka
Format
Geometrisk
Gradskiva
Gradtal
Hjälpmått
Horisontell
Korsa
Kortsida
Kubformad
Kubikmeter
Kvadratisk
Kvadratmeter
Lodrät
Långsida
Längdmått
Passare
Periferi

År 5 - 6

Rektangelområde
Sidostycke
Stapeldiagram
Stegmått
Två-dimensionell
Varv
Vertikal
Vinkelhake
Vågrät
Ytterkant
Ögonmått

Ord som ansluter till geometri

Bostadsyta
Genomskärningsrea
Millimeterrutat
Måtpil
Måttsättning
Olinjerat
Plattform
Taklutning
Takvinkel
Utrymme
Vingbredd
Vinkelrum
Vätskevolym

C
ti
E

År 7 - 9

Areaenhet
Areamätning
Basvinkel
Begränsningsarea
Begränsningsyta
Block(kropp)
Centrum
Cirkelsektor
Cirkulär
Cylindervolym
Elliptisk
Kantlinje
Kantlängd
Klotformad
Konstruera
Kula
Likformighet
Linjediagram
Motsatt(sida)
Oval
Parvis-parallella
Randpunkter
Rektangulär
Ring(form)
Rund
Rätblocksformad
Sammansatt form
Stympad(kon)
Topptriangelsats
Tresidigt
Tvärsöver

Vårt tiobassystem

- För talen 1 – 9 finns det ett ord och en siffra för varje tal
- För talen 10 – 20 finns det *ett* ord men *två* siffror för varje tal
- Kinesiska: **tio**-ett, **tio**-två, **tio**-tre
- Svenska: **fem**-ton, **sex**-ton, **sju**-tton
- **Tre**-tio, **fyra**-tio, **fem**-tio
- Hundra
- Noll

målinriktad

Motivation

uppmärksamhet

koncentration

nyfikenhet

vilja att bemästra

tål motgångar

självständighet

intresse

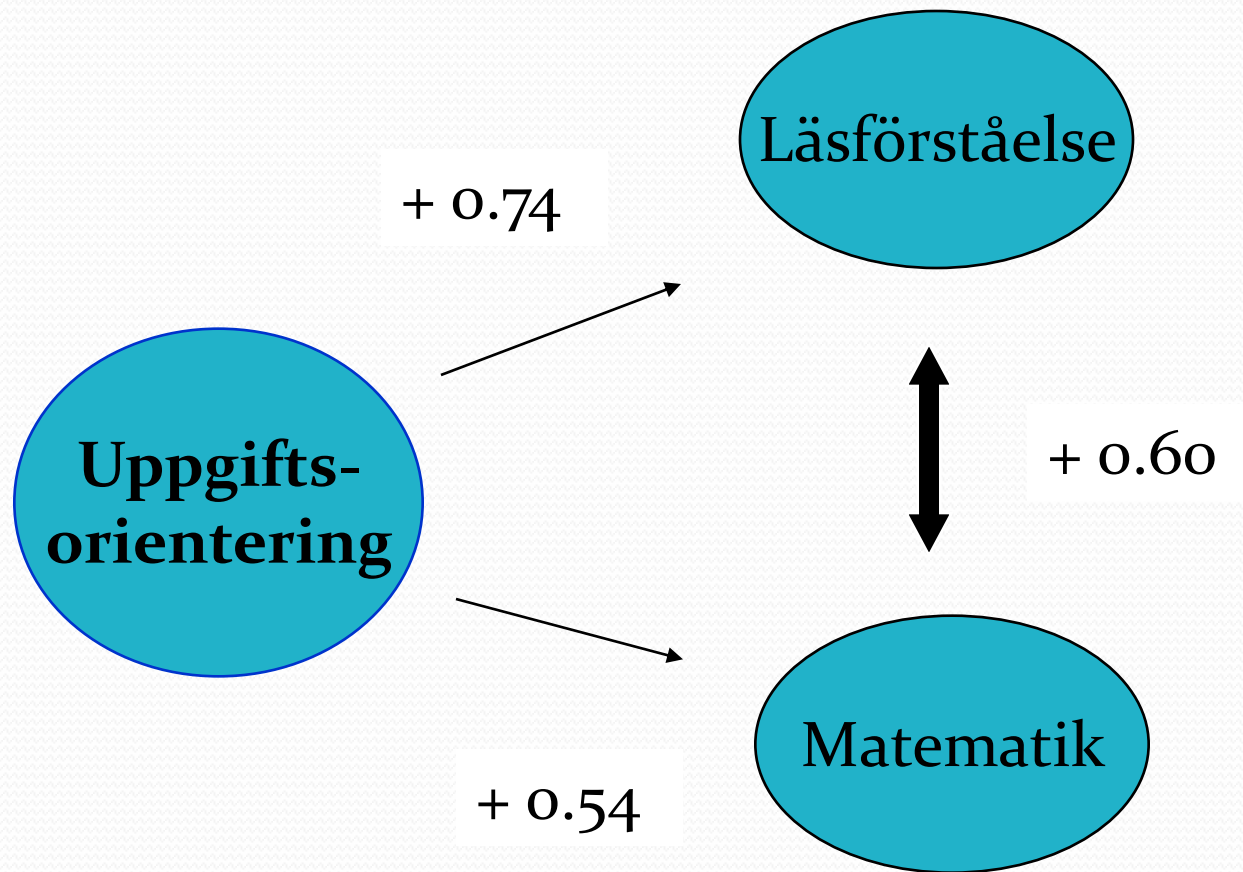
positivt utmanande

engagerad

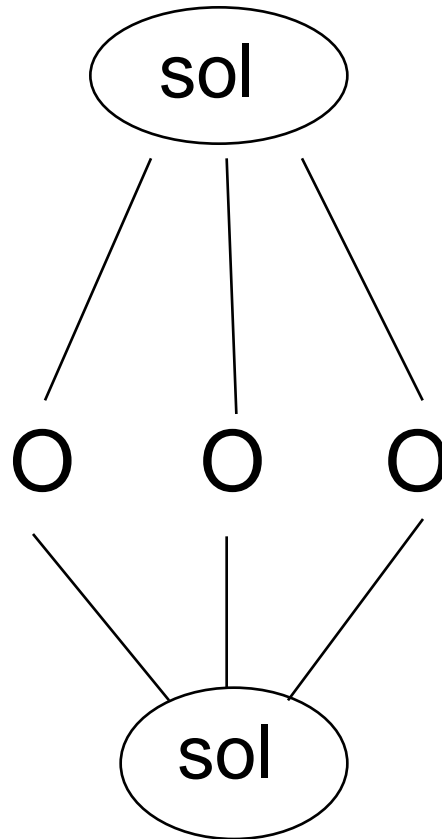
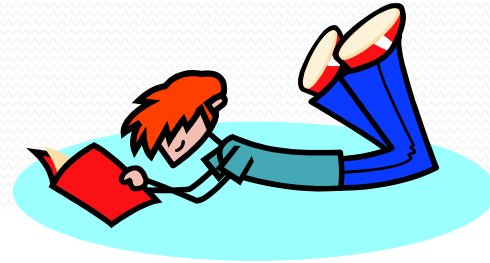
visar tilltro till den egna förmågan

uthållig

Uppgiftsorientering, läsförståelse och matematik

Fonologisk medvetenhet

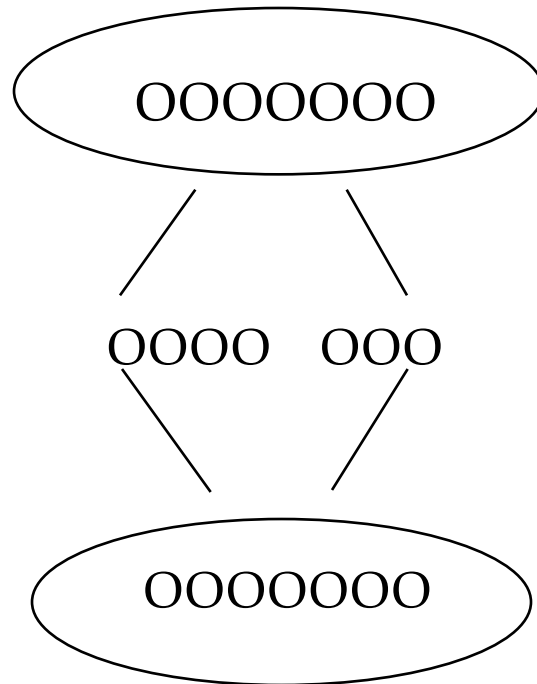

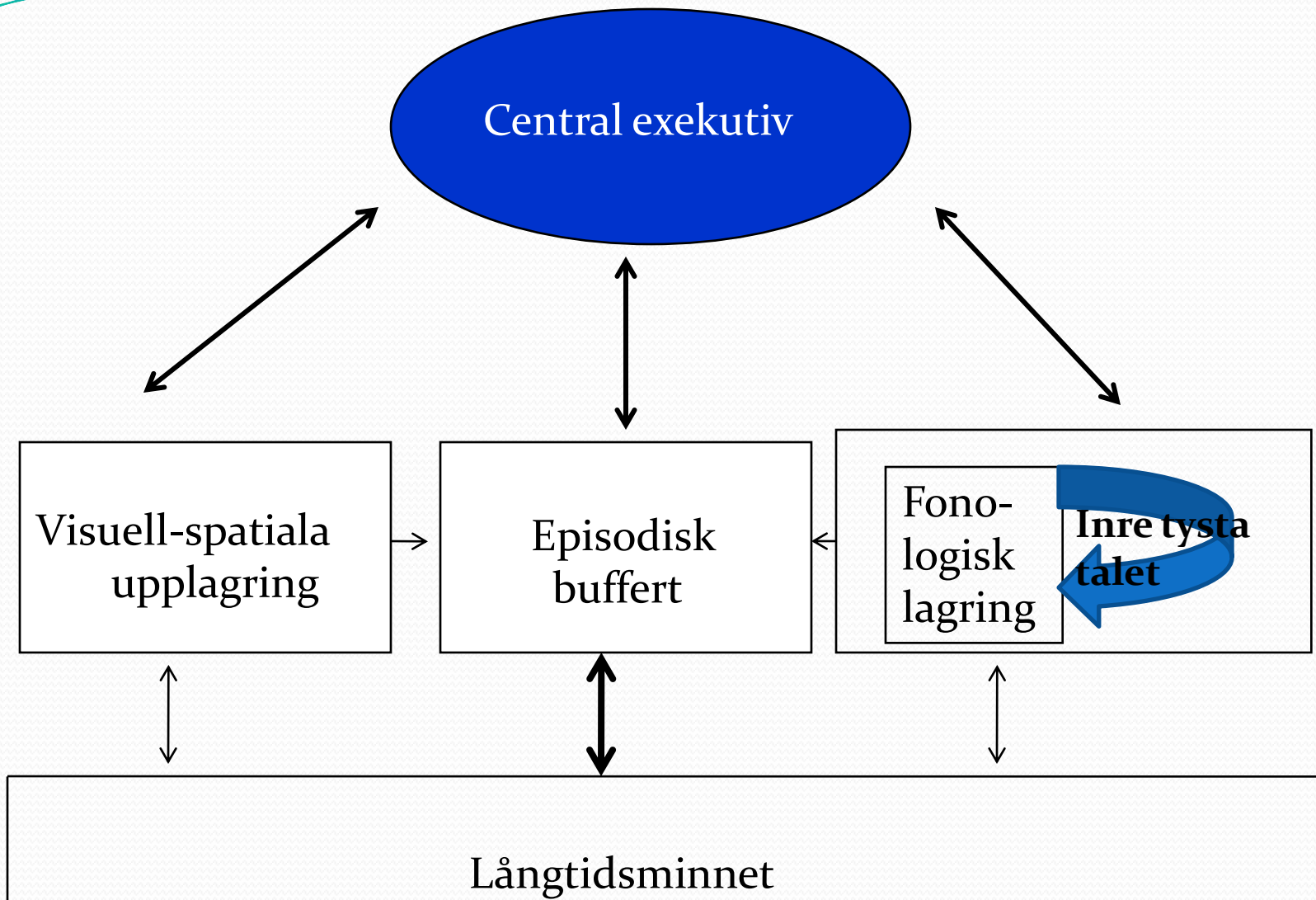
segmentering

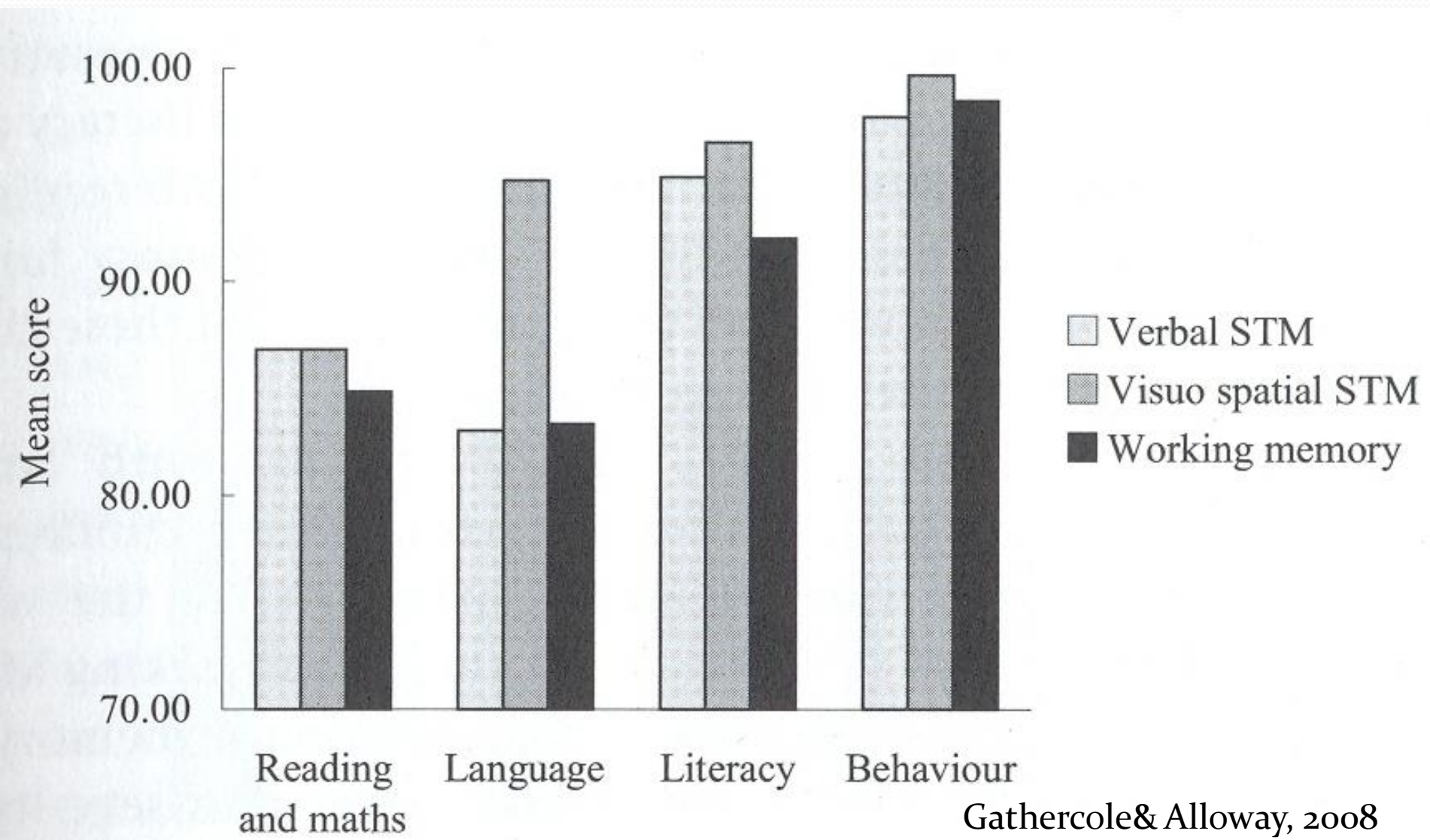
syntes

Helhet – del - del

Talet 7

Gathercole & Alloway, 2008

”Hålla kvar, bearbeta och uppdatera information i arbetsminnet samt stänga ute irrelevant information.”

Läsning

Skrivning

Matematik

Följa instruktioner

Klassrumssituationer

- ouppmärksamma, distraherade, dagdrömmar
- tillbakadragna i klassrumsdiskussioner
- svårt att övervaka och kontrollera sitt arbete
- svårt att komma ihåg och följa instruktioner
- dålig uthållighet
- presterar under sin förmåga, lär sig långsamt

Några principer för undervisning

Övervaka elevens skolarbete

Bedöm aktiviteters krav på arbetsminnet och reducera kraven när det är möjligt

Skapa sammanhang i undervisningen

Använd olika typer av minnesstöd i klassrummet

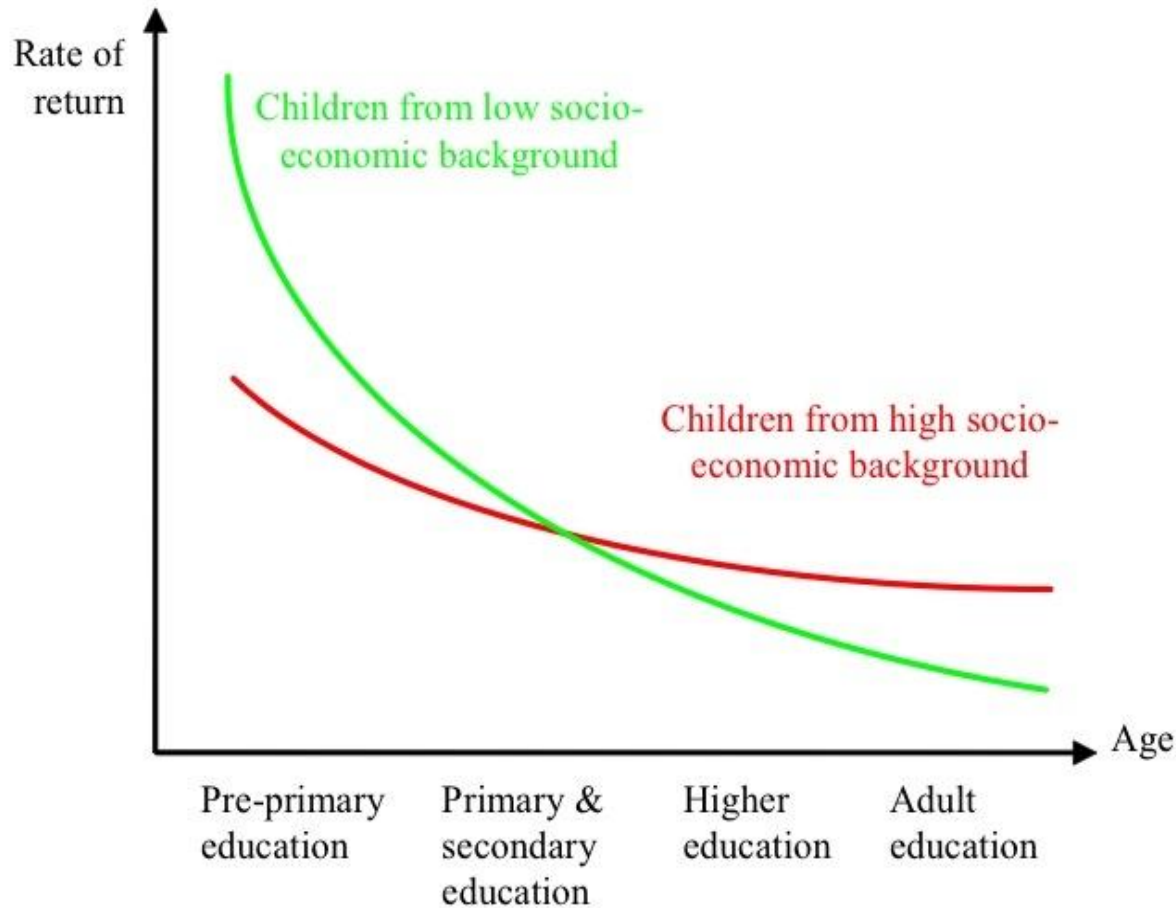
Hjälpe eleven att utveckla minnesstrategier

Kontinuerlig kartläggning, analys och åtgärder

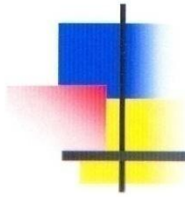
Exempel på svårigheter i matematik

- Talfakta, enkla räkneoperationer
- Uppskattning, tals storleksförhållanden
- Ordproblem
- Addition och subtraktion med flersiffriga tal
- Räkneprinciper, räknelagar
- Talmönster
- Klockan

Figure 1: Returns to investment at different levels of lifelong learning

Source: Cunha et al (2006) adapted by EENEE⁸

Taluppfattning

Relationer inom tal

Relationer mellan tal

Relationer mellan tal och omvärlden

Undervisningens fyra faser

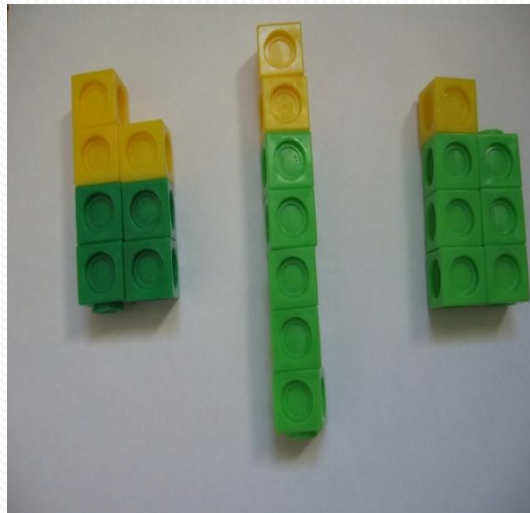
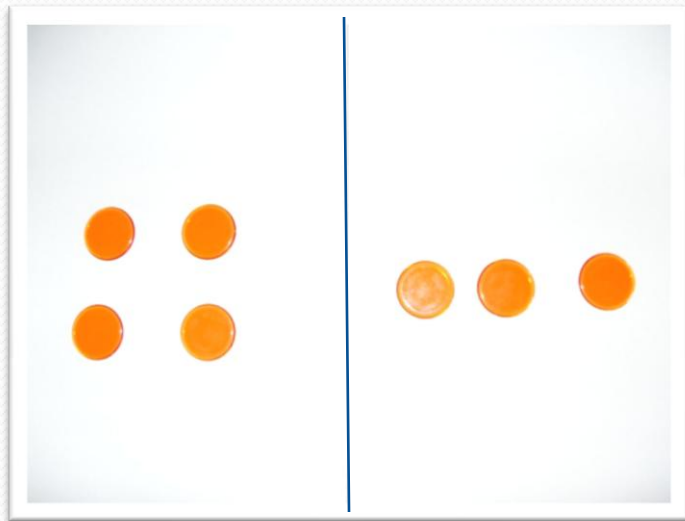
- Den laborativa muntliga fasen
- Den representativa fasen
- Den abstrakta fasen
- En fas för att befästa, återkoppla och att skapa samband som grund för fortsatt lärande

Laborativa fasen

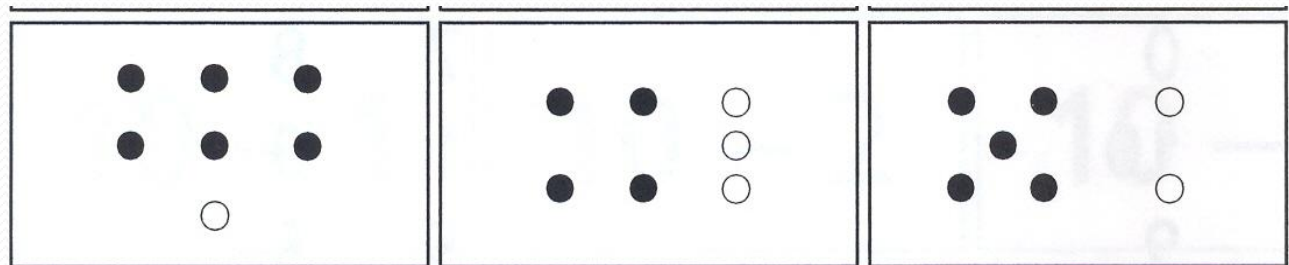
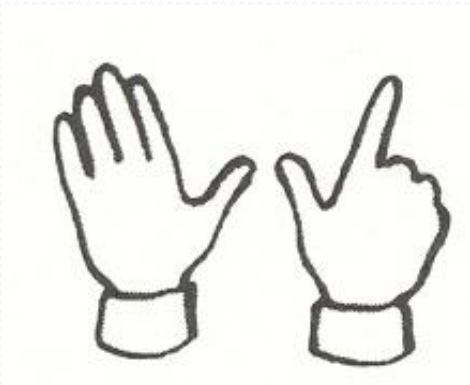
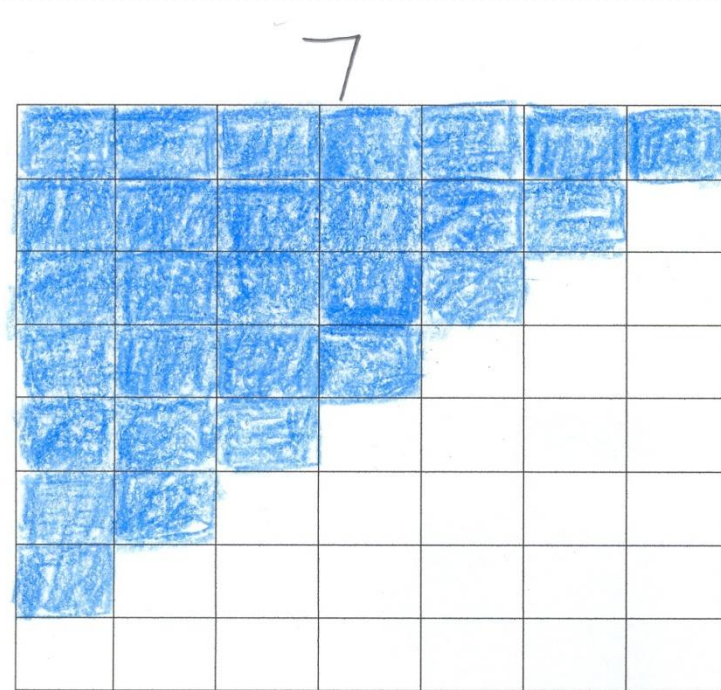
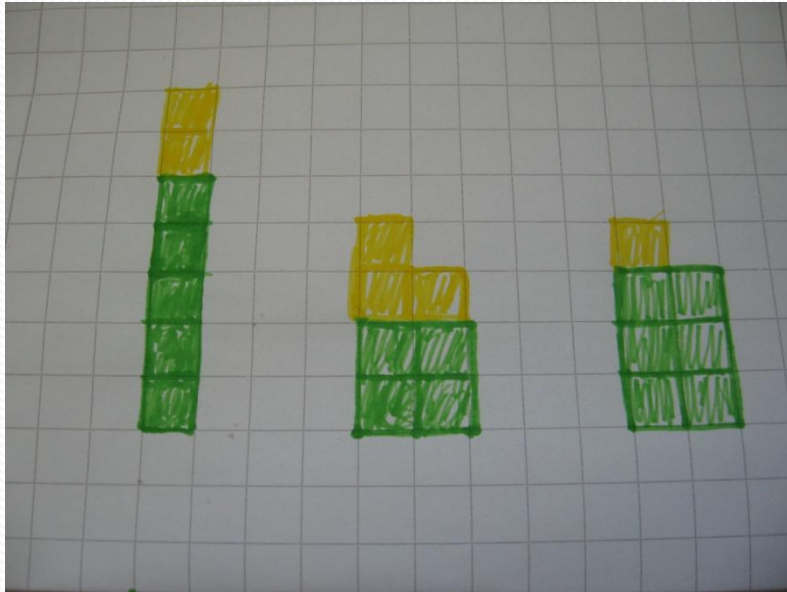
Vilka kombinationer är möjliga?

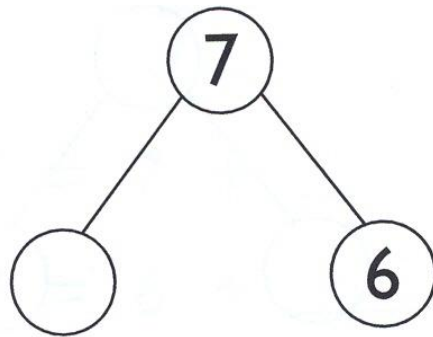
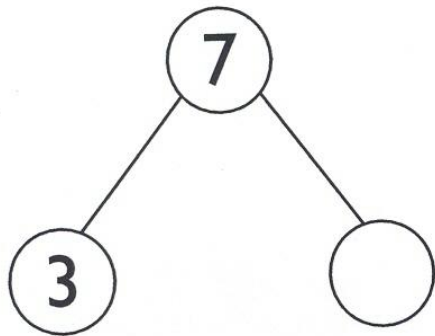
Hur många kombinationer finns det?

Hur kan du beskriva det aktuella mönstret?

Representativa fasen

$$7 = 5 + \underline{\quad}$$

Framsida

$$2$$

Baksida

- 7
- 7 = 7 +
  - 7 = 6 +
  - 7 = 5 +
  - 7 = 4 +
  - 7 = 3 +
  - 7 = 2 +
  - 7 = 1 +
  - 7 = 0 +

Talfamiljer

$$3+4=7 \quad 4+3=7$$

$$7-3=4 \quad 7-4=3$$

Övning är viktigt men måste genomföras med insikt

- Öva för att upptäcka mönster och relationer
- Öva för att automatisera utvecklingsbara strategier, inte för att drilla isolerade fakta
- Övning av talkombinationer måste genomföras med ett klart syfte

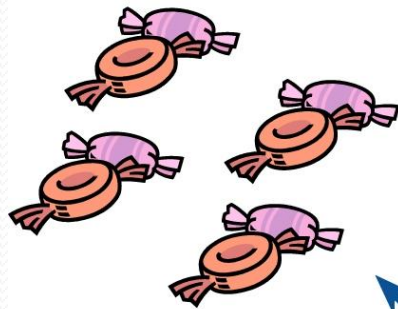
Positronen / Target

3	4	5
H	T	E
☐		
☐		
☐		

$345 = 300 + 40 + 5$
$471 = 400 + 70 + 1$
$999 = 900 + 90 + 9$
$726 = 700 + 20 + 6$
$287 = 200 + 80 + 7$
$635 = 600 + 30 + 5$

Begreppsliga strukturer för hela tal

Mängd

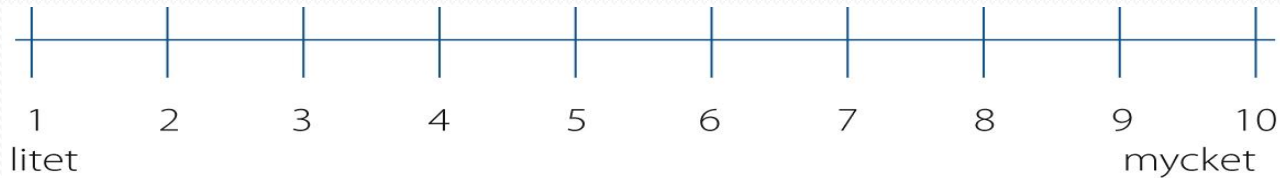

ett, två, tre, fyra
Räkneord

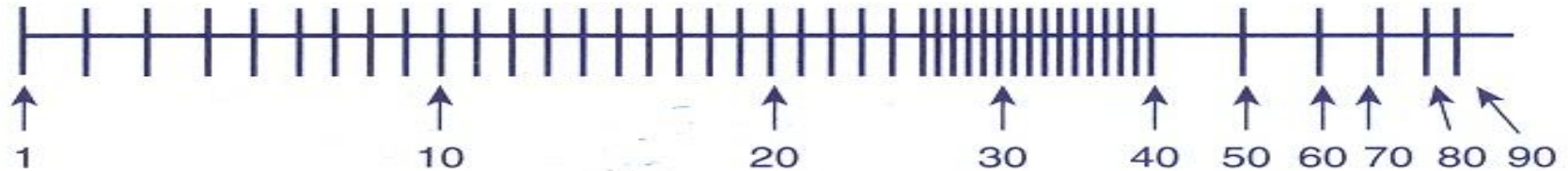
1 2 3 4
+ - · ÷

Matematiska symboler

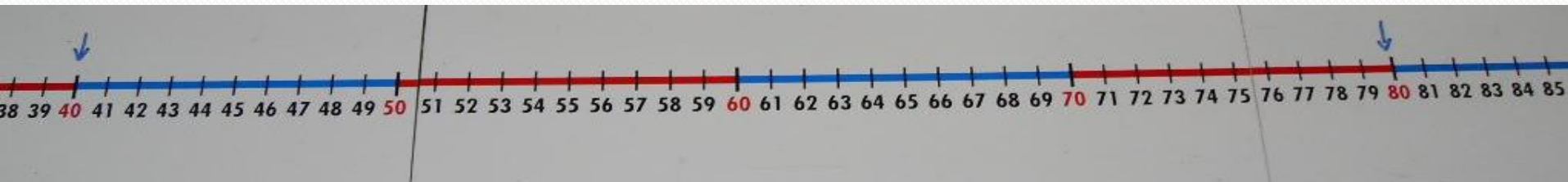

Den mentala tallinjen

Logaritmisk tallinje

Linjär tallinje

Tallinjen

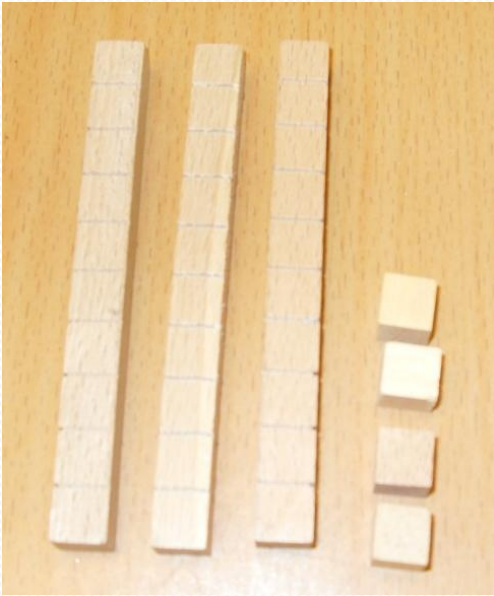

Ramsräkning framåt och bakåt

Talens storleksordning

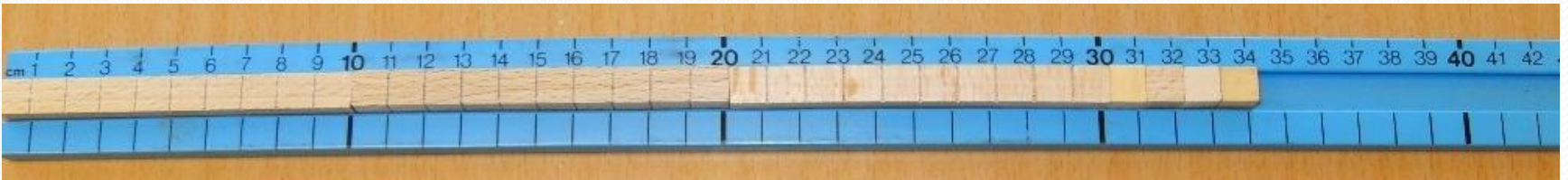
Talens grannar, nästan grannar

Positionssystemet, ental och tiotal

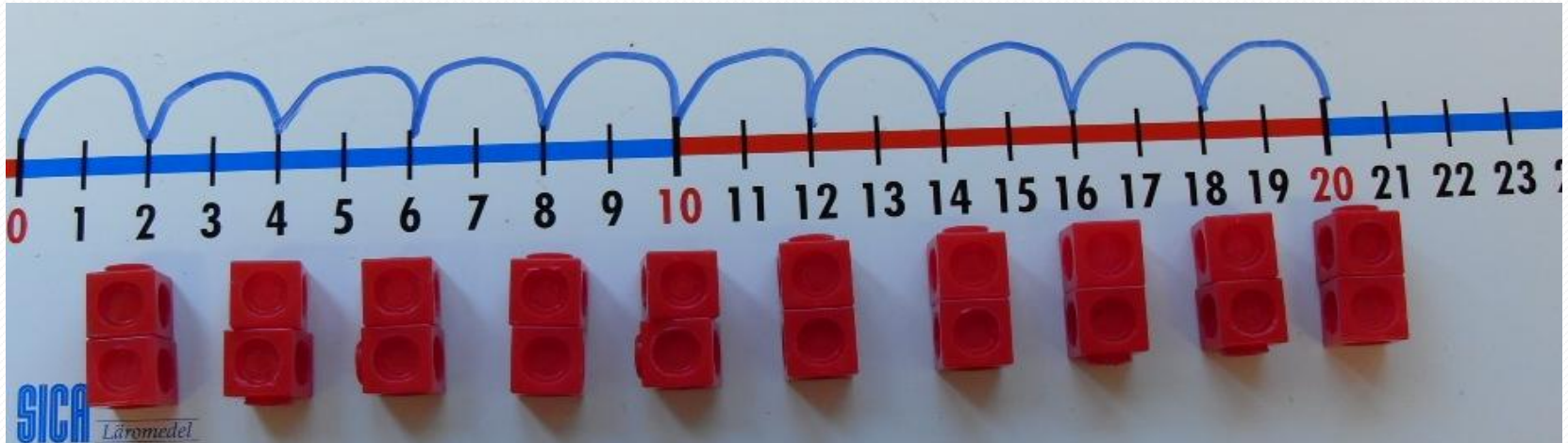

34

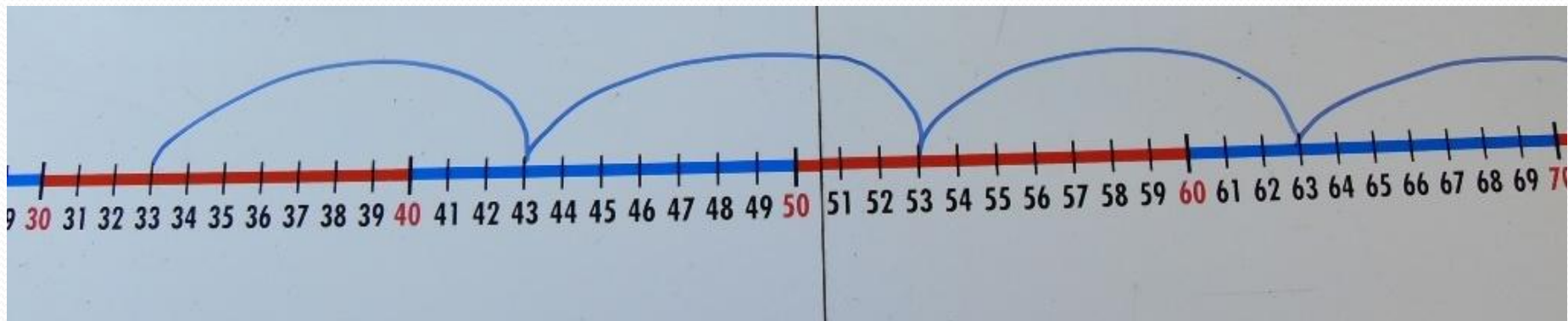
trettiofyra

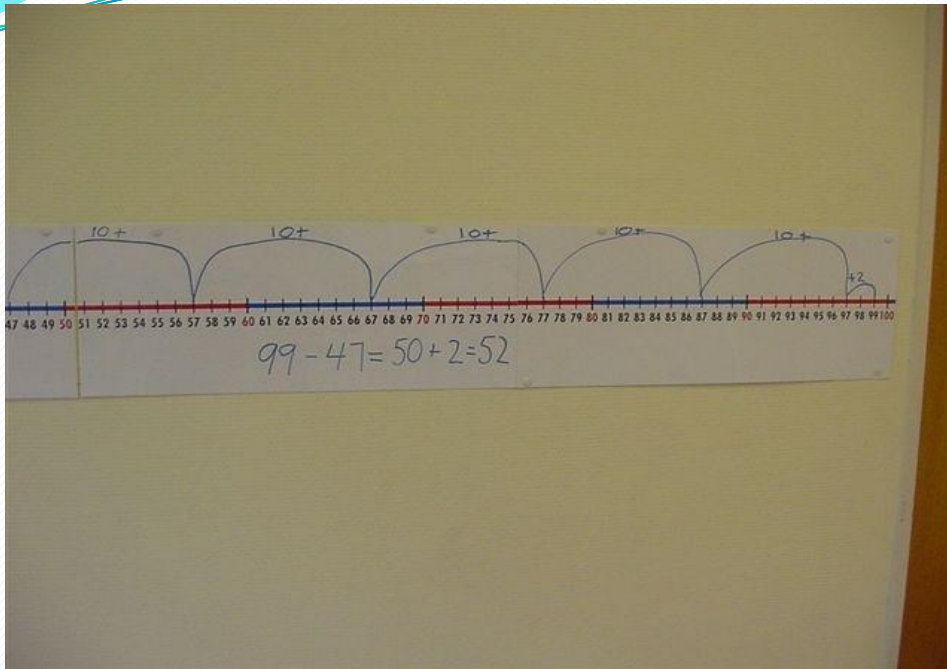

Tvåhopp

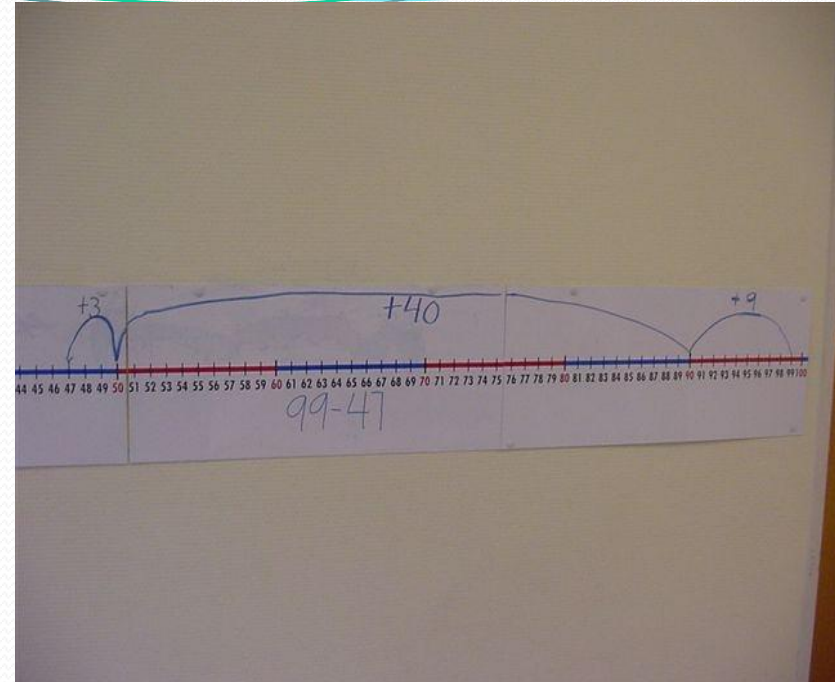
Tiohopp med start från olika tal

$$99 - 47 = 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 2 = 52$$

$$99 - 47 = 100 - 48 = 2 + 50$$

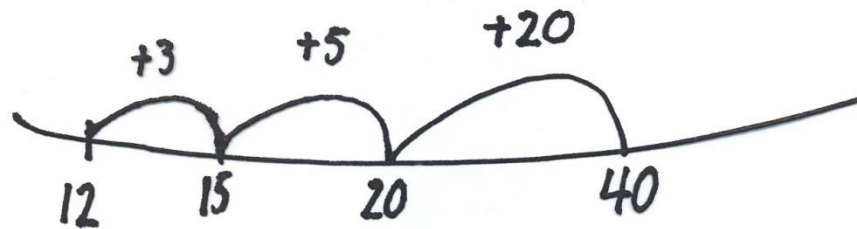
$$99 - 47 = 3 + 40 + 9 = 52$$

Jämför: $102 - 98 =$
 $102 - 3 =$

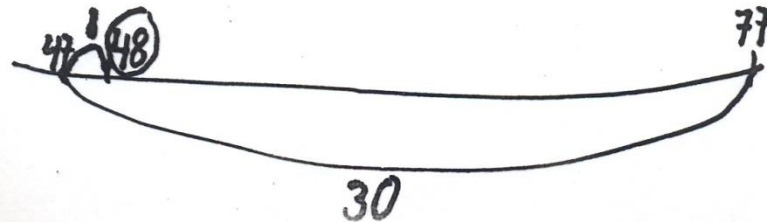
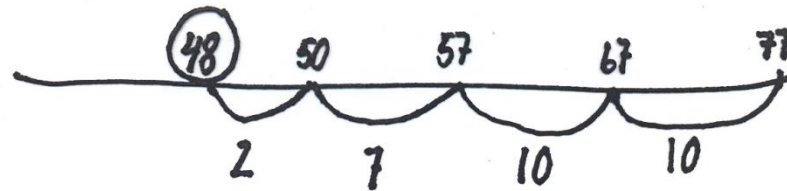

Tomma tallinjen

$$12 + 28$$

$$77 - 29$$

Mentala tallinjen

Ett matematiskt redskap för tänkande

Uppskattning

Addition, subtraktion

Talfakta

Ordproblem

Huvudräkning

Beräkning av flersiffriga tal

Textuppgifter i matematik

Läsförståelse och förtrogenhet med räknesättens innebörder

- Ordavkodning
- Matematiska ord
fler, färre, lika med, term, summa, volym, talföljd, skillnad, udda, addition, subtraktion, tiotal, hundratal
- Inre representationer, lösningsmodell
- Automatiserade talfakta, effektiva räknestrategier
- Metakognition

Textuppgifter i matematik

Vilket av de fyra lösningsförslagen är det rätta?

Motivera ditt val! Försök att motivera varför du anser att vart och ett av de övriga förslagen är felaktiga.

Fredrik åker buss till ett sommarläger tillsammans med 8 andra barn. Bussen kör 7 mil i timmen.

Resan tar 4 timmar. Hur långt är det till sommarlägret ?

$$8 + 7 + 4 = 19 \text{ mil.}$$

$$7 + 4 = 11 \text{ mil.}$$

$$7 \times 4 = 28 \text{ mil.}$$

$$8 + 1 + 7 + 4 = 20 \text{ mil.}$$

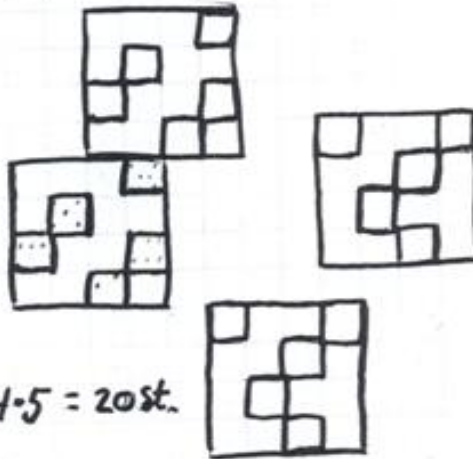
LURBRA

1. Läs hela texten och återge den med egna ord.
2. Upprepa frågan högt för dig själv och stryk under frågan.
3. Ringa in viktig information.
4. Bestäm räknesätt. Är detta ett flerstegsproblem?
5. Rita en lösning och berätta steg för steg hur du tänker.
6. Använd matematikspråket.

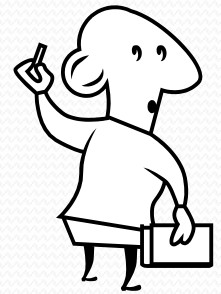
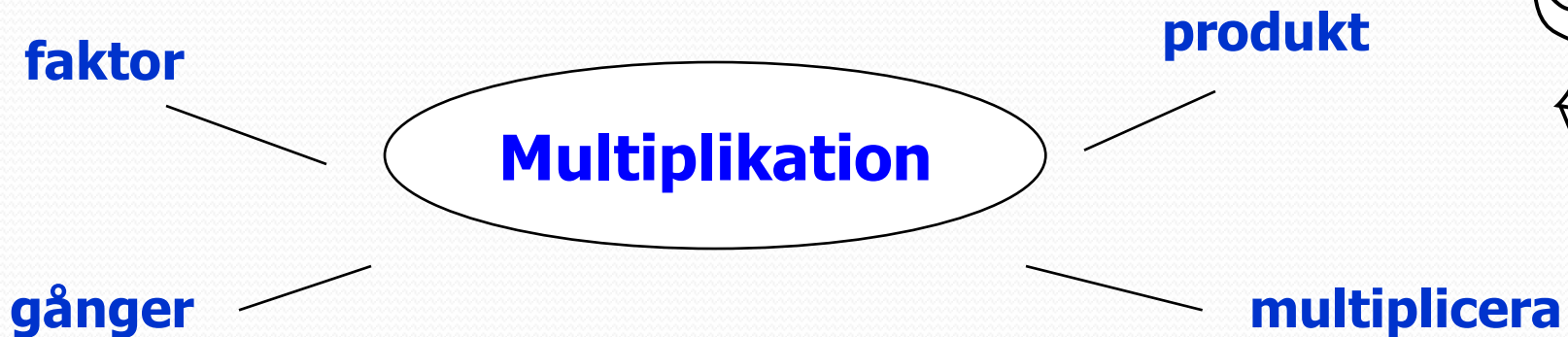
Saras stjärnbilder

Sara köper 4 askar med stjärnbilder.
Det är 5 bilder i varje ask. Hur många bilder köper hon?

Matematikord och termer

- Markera vilka ord i texten som är viktiga och som kan tänkas vara svåra.
- Skriv orden på tavlan.
- Gör en gemensam tankekarta

- Låt eleverna förklara hur produkt, faktor och multiplikation hör ihop

Subtraktion

Skillnad - att jämföra.

EX:

5 är 3 fler än 2.
Skillnaden är 3.

$$5 - 2 = 3$$

Hur många fler?

EX:

Mamma är 170 cm. Jag
är 140 cm. Skillnaden
är 30 cm.

$$170 - 140 = 30 \text{ cm.}$$

Hur mycket längre?

Vad får du veta?   Vad kan du ta reda på?
Hur kan du fråga?   Vad får du till svar?

Anna är 9 år och Senad är 11 år.

Hur mycket äldre är Senad än Anna?

Hur mycket yngre är Anna än Senad?

Hur stor är skillnaden i ålder?

Hur gamla var barnen för 3 år sedan?

Hur gamla kommer de att vara om 10 år?

Hur gammal blir Senad då Anna är dubbelt så gammal som hon är nu?

Vid vilken ålder var Anna hälften så gammal som Senad?

Hur många år dröjer det innan de tillsammans är 30 år?

(Malmer, 1999)

En elev med god taluppfattning

tittar på ett problem i sin helhet innan hon går in på detaljer

- *letar efter samband mellan tal och operationer och tar hänsyn till ett problems sammanhang*
- *väljer att hitta en metod som stämmer med den egna förståelsen av sambandet mellan tal, eller mellan tal och omvärld och strävar efter den mest effektiva representationen eller tolkningen av den givna uppgiften*
- *använder hållpunkter eller "benchmarks" för att bedöma tals storlek*
- *känner igen orimliga resultat på uträkningar när man på vanligt sätt reflekterar över svar (B. Reys & R. E. Reys, 1995)*